

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2021

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 26.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

- Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela (Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee).
- Karolong ya A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong tše di bonwego, swaya tše pedi tša mathomo.
- Go dikarolo tša B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
- Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o hlokomologe ya bobedi.
- Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo.
- Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe mopotso.
- Potšišo ye telele: Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola fela mantšu ao e ka bago a 50 o hlokomologe taodišo yeo e šetšego fela o bale thumo.
- Dipotšišo tše kopana: Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo otle.
- Mabapi le dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša Ee/Aowa goba Dumela/Go se dumele. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago.
- Ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago.

KAROLO YA A: THETO**MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo****POTŠIŠO YA 1: O LLELANG? – PM Mashilo****Mohlala wa karabo:**

Kgethontšu ke mantšu ao a sego a setlwaedi gomme a dirišitšwe seretong go tšweletša dikgopolo.

Sereti se dirišitše kgetho le tirišo ya mantšu go tšweletša tlhalošo ka tsela ye e latelago:

O ntšhiile nyanyeng	– sereti se tlogetšwe gwa se be le yo a ka go mo thuša.
Kobakoba	– sereti se be se tshetshetha ka morago ga seretwa.
Bokangwajana	– sereti se itswantšha le ngwale (mosetsana yo a lego komeng/bollago).
Ditšwaramarokgo	– ke banna/masogana ba go tlala lenyatšo.
Nyatšabophelo	– batho ba go phela ka go nyatša.
Bokasekhwiri	– sereti se swantšha seretwa le nonyana ye e bitšwago sekhwiri ya go rata go ikgantšha.
Penapeniša motonwana	– go sepela ka boikgantšho/ka go šikinya mafuri.
Hihi	– e šupa setlaela sa mafelelo.
Sethothomoloko	– setlatla seo se abetšego moloko wa gabosona.
Tšhaba diboro	– go se rate go šoma.
Mothešana	– mosetsana yo a kitimetšego go dira tša marato gomme a feleletša a wetše ka gare ga mathata.

O mone bose bja mogalakane – a a thabe ge a ekwa bohloko.

Leratorato le llwe ke tshwele – leratorato le fedile.

[10]**POTŠIŠO YA 2: GA SE KA PHOŠO – FJR Malebana**

- 2.1 Tšatši ka tšatši – poeletšo ya lentšu
goba
Tš – poeletšo ya modumo. (2)
- 2.2 ... konokono tša koša' bošego – sereti se bolela ka baetapele ba baloi bao ba bego ba hloriša seretwa. (2)
- 2.3
- Sereti se tšweletša ngwana yo a phologilego lehu kotsing ya go šiiša ya sefatanaga.
  - Sebakeng sa gore sefatanaga se mmolaye se ile sa mo tlaralalela. (2)
- 2.4 Thetotsholo
- Sereti se sola ditirompe tša seretwa tša go hlokiša batho khutšo. (2)
- 2.5
- Batho le ge ba ka go kganyogela madimabe, thato ya bona gantši ga e ke e phethega ka gore bophelo ga bo laolwe ke bona.
  - Maitshwaro a mabe ga se a loka setšhabeng. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: NKGOTSO FATŠE KE GO KGOTSO FATŠE – MJ Tauatsoala

- 3.1 ... re mila ka nkotee. (1)
- 3.2 Ke go tšweletša mošito ka gare ga mothalotheho/Go gatelela kgopolo ya go kgotsofala gare ga sereti le seretwa. (1)
- 3.3
- Ditemanatheto ke tše hlano.
  - Temanatheto ye nngwe le ye nngwe e bopilwe ka methalotheho ye mehlano. (2)
- 3.4 Kelelathalo/Kgopolokeledi/Kgopolotšweledi/Entšampemente.
- Kgopolo ya go gana ka tšhelete ga seretwa mothalotheho wa 19 e fetela mothalotheho wa 20. (2)
- 3.5 Sereti se dirišitše tlemanyithalo/kgokanyi.
- E tlemaganya kgopolo ya bodiidi bjo bo bakilwego ke seretwa le go se kwane ga batho ka lapeng ka lebaka la bopelompe bja gagwe. (2)
- 3.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a pefelo
- Sereti se befedišwa ke ka fao seretwa se ganago go thuša ba gabo ge ba hlagetšwe ke lehu mola mohlantšwe gaboseretwa go na le monyanya ba ba thušitše. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: MPŠA YA TSWETŠI – LI Masenya

- 4.1 Bodulabahu (1)
- 4.2 Motsomi wa mmakgonthe yo a boago a bolaile ka mehla. (1)
- 4.3
- Lehu le phela le le gona.
  - Lehu ga le hlaole le tsena malapeng ka moka ka nako tšohle. (2)
- 4.4 Potšišoretoriki
- Sereti se botšiša lehu potšišo ya gore le selela mang eupša se sa letela karabo. (2)
- 4.5
- O šohlile malapa – o tšweletša seswantšho sa go se tsene gabotse/go tsena ka kgang.
  - Wa tsoša lerole – o tšweletša seswantšho sa go hlola tlhakahlakano. (2)
- 4.6
- Nta thekeng ke go topile/o šia tše di itekanetšego.
  - Metara o arogantšwe ka dikarolometara tše pedi.
  - Dikarolometara di arogantšwe ke sešura.
(TŠE PEDI fela) (2)
- [10]**

LE

POTŠIŠO YA 5: YONA KE EFE? – KL Manamela

- 5.1 Yena (1)
- 5.2
- Moreti o lemoša batho ka dikereke tše ntši tše di lego gona.
  - Le ge di tletše bjalo fela Modimo ke o tee.
  - Le ge dikereke tše di fapana sa go tla ba sereti ke gore di šomiša Bibe le ka moka. (3)
- 5.3
- Methalotheto ke ye masomepeditshela.
  - Methalotheto ke ye mehlano temanathetong ye nngwe le ye nngwe mola temanatheto ya mafelelo yona e na le ye tshela.
  - Methalotheto ke ye mekopana le ya magareng. (TŠE PEDI fela) (2)
- 5.4
- Merakeng e kaya dikerekeng tša go fapana.
  - Modiši e kaya Modimo. (2)
- 5.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Sereti se botšiša potšišo yeo e sa nyakego karabo.
  - Sereti se re 'Ya nnete ke efe?' etšwe a sa nyake karabo ya yona. (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA**POTŠIŠO YA 6: BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele****Mohlala wa karabo:****Tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego ya sebjalebja le ya segologolo.

Tikologo ya 'Badimo ba boletše'

Tikologo ke ya segologolo.

- Baanegwa le ditiro ke tša segologolo mola le bophelo le bjona go phelwa bja segologolo.

Nako

Ge go bolelwa ka nako go bolelwa ka mehla yeo ditiragalo di diregago ka yona.

- **Dinaga di bušwa ke magoši**

Mohu Kgoši Tsweke e be e le kgoši ya Bakone, Kgoši Manamela ke kgoši ya Bahlaloga.

- **Tatelano ya bogoši**

Kgoši ge e hlokofetše bogoši bo fiwa ngwana wa pele ka lapeng. Ditau o swanetše go tšea bogoši bja tatagwe.

- **Go sepelwa ka maoto ge go tšewa maoto**

Barongwa ba go tšwa ga Kgoši Manamela ba tšile ga Kgoši Pilošamadiba go tliša molaetša wa gore ka leo le latelago ba a hlaselwa.

- **Melato e ahlolwa ke kgoši**

Mothofela o amogela barongwa ba go tšwa ga Kgoši Manamela a se ke a tsebiša Kgoši Pilošamadiba. O ile a ahlolwa ka gore a kgokelelwe mohlareng bošego ka moka.

- **Manyalo a setšo/segoši**

Mokgekolo Komanyi o roma barongwa go ya ga Kgoši Pilošamadiba go nyala Thabišo. Magoši a be a nyalelana le gona go kgethela bana ba bona balekane. Tsweke o kgethela Ditau Thabišo.

- **Go tshepilwe dingaka tša setšo**

Ditau o išwa go Ngaka Ngwetšana kua ga Mmalebogo go hlapišwa. Mokgekolo Komanyi o ya go Ngaka Mpotše gore a tle a fokafoke ka gae ka ge Ditau a be a lwala.

Lefelo

Go bolelwa ka lefelo leo ditiragalo di kgaatlampanago go lona.

- **Kgorong ya Mošate wa Bakone**

Senyama le Makgabo ba goroga kgorong ba hwetša go šetše go fihlile diputswa tše tharo.

- **Lešakeng**

Lešaka la dikgomo lapeng la mošate fao Senyama le Makgabo ba laetšwego go hlaola dikgomo tše tšhelela tša go ya ga Kgoši Pilošamadiba.

- **Motse/Mošate wa Kgoši Pilošamadiba**

Barongwa ba Kgoši Manamela ba tšile go kgopela sego sa meetse go Kgoši Pilošamadiba. Bona ba hweditše e le gore ba Kgoši Tsweke ba šetše ba ageleditše motšhidi.

- **Motse/Mošate wa Kgoši Manamela**

Go ntšhwa banna go ya go Kgoši Ntobe go ya go mo loma tsebe gore o a hlaselwa.

- **Motse/Mošate wa Kgoši Tsweke**

Ke fao go rerwago ditaba tša Ditaui tša gore o swanetše a nyale ga Kgoši Pilošamadiba go ya ka thato ya mohu tatagwe gomme Ditaui o ganana le taba yeo.

- **Ga Ngaka Mpotše**

Komanyi o ile go Ngaka Mpotše go ya go kgopela thušo ya go thea motse wa Bakone.

- **Motse wa Kgoši Ntobe**

Banna ba Kgoši Manamela ba tsena motseng wa Kgoši Ntobe go mo loma tsebe ka go hlaselwa ga gagwe. Ngaka Motšedi o foka motse.

- **Ga Ngaka Ngwetšana**

Ditaui o išitšwe go Ngaka Ngwetšana go ya go alafša.

[25]

POTŠIŠO YA 7: **BADIMO BA BOLETŠE** – MJ Mpepele

SETSOPOLWA SA A

- 7.1
- Kgoši
  - Kgorong
  - Phalafala
  - Bakgomana.
(YE MEBEDI fela)
- (2)
- 7.2
- 7.2.1. Mothofela ke mokgomana wa kgoro ya Kgoši Pilošamadiba.
- 7.2.2. Nkone ke mohlokomedi wa Thabišo.
- (2)
- 7.3
- Kgoši Pilošamadiba o thulana le Mabina mabapi le baeng ba go tšwa ga Kgoši Manamela – Thulanontle.
- (2)
- 7.4
- Poledišano e tšweletša Mabina e le motho wa go ba le tlhompho ka ge a reta kgoši le ge a mo omanyana/Poledišano e tšweletša Pilošamadiba e le motho wa lešata ka ge a omanyana Mabina.
  - Poledišano gare ga Kgoši Pilošamadiba le Mabina e tšweletša maikutlo a pefelo a Kgoši Pilošamadiba.
  - Poledišano ya Kgoši Pilošamadiba le Mabina e tšwetša pele tiragalo ya go amogelwa ga barongwa ba Kgoši Manamela ka phošo lapeng la Kgoši Pilošamadiba.
  - Poledišano e utolla thulanontle gare ga Mabina le Kgoši Pilošamadiba ge a amogetše barongwa ba go tšwa ga Kgoši Manamela.
(TŠE THARO fela)
- (3)
- 7.5
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Moya wa kgalefo
- Kgoši Pilošamadiba o ile a galefela Mabina mabapi le go se mmotše ka ga ketelo ya ba gaManamela.
- GOBA**
- Moya wa letšhogo
- Mabina o laetša go tšhošwa ke go bonwa phošo ya go amogela banna ba go tšwa ga Kgoši Manamela.
- (2)
- 7.6
- Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
- Mohlala:
- Maikutlo a manyami
- Ke nyamišwa ke Ditau ge a sa nyake go phethagatša lentšu la mohu tatagwe le maele a mmagwe ka taba ye.
  - Ke nyamišwa ke go hlephiša lekgeswa ga Ditau.
(E TEE fela)
- (2)

SETSOPOLWA SA B

- 7.7 Molwantšhwa – Ditau
Mohlohleletši – Kgokolo/Rašuwā/lentšu la Kgoši Tsweke (2)
- 7.8
- Komanyi o tšwa ga Kgoši Pilošamadiba go kgopela gore Thabišo a tle lapeng la Bakone go ya le ka fao mohu Kgoši Tsweke a ratilego ka gona.
  - Kgoši Pilošamadiba o be a na le kgonono ya gore na Thabišo o nyalwa ke lapa na, eupša mafelelong a lokolla Thabišo. (2)
- 7.9
- Diteng tša setsopolwa se di mabapi le Mokgekolo Komanyi yo a nyakago go nyala Thabišo bjalo ka ngwetši ya lapa ebile a eya go Ngaka Mpotše go nyaka thušo ya gore a tle a fokafoke motse wa gagwe.
  - Sehloa sa padi ye se mabapi le go lwala ga Ditau gomme Ngaka Mpotše a mo hlatšiša. (2)
- 7.10 Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.
Mohlala:
- Ditau a ka nyala Thabišo fela a se mo hlokomele.
  - Ditau a ka nyala Thabišo go kgotsofatša mmagwe.
  - Ditau a ka tšwela pele ka go ngangabala. (3)
- 7.11 Leina la padi ke 'Badimo ba boletše.'
- Diteng tša padi ye di mabapi le Ditau yo a ganago go phethagatša lentšu la mohu (badimo).
  - Morago ga go gana ditaello bophelo bja se mo sepelele gabotse go fihlela a phethagatša lentšu la mohu. (3)
- [25]**

POTŠIŠO YA 8: KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**Mohlala wa karabo:****Thulano**

Thulano e tšwelela ge moanegwa goba baanegwa ba babedi goba ba go feta ba fapana ka dikgopolo le maikemišetšo. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano e lego thulano ya ka gare le thulano ya ka ntle.

Thulano ya ka ntle

Thulano ya ka ntle ke ge moanegwa a thulana le moanegwa goba baanegwa ba bangwe ka dikgopolo, dipolelo goba ditho tša mmele.

- Thulano gare ga Molatelo le Mojagobedi ka taba ya gore ba ye go ba le ga bona, Molatelo o re kgaetšedi ya Mojagobedi Mmakoma ga a mo rate, efela Mojagobedi o ganana le seo.
- Thulano gare ga Molatelo le Mojagobedi ka taba ya gore Mojagobedi ke seratantepa mola Mojagobedi a re Molatelo ke mmalehufana. (Molatelo o lla ka taba ya gore Mojagobedi o boa gae bošego go ra gore o tšwa basading ba bangwe).
- Thulano gare ga Tumpu le Molatelo ba thulana ka taba ya go se phedišane gabotse ga Molatelo le Mojagobedi ka lapeng la bona, ge Mojagobedi a dumeletše Tumpu gore a tle a boledišane le Molatelo.
- Thulano gare ga Mphapantšhi le Keletšo ba thulana ka taba ya Molatelo ya go se tshepe Mojagobedi le taba ya gore a mmotše goba a se ke a mmotša ka bolwetši.
- Thulano gare ga Mojagobedi le Molatelo ge a (Mojagobedi) šišinya gore ba be le ngwana yo mongwe.
- Thulano gare ga Mphapantšhi le Mojagobedi ge Mphapantšhi a mo latelela gae a mo hwetša ka phapošeng ya bodulo, gomme a gapeletša go ba le yena.
- Thulano gare ga Mphapantšhi le Keletšo ka taba ya maaka ao a a bolelago a gore o bone sefatanaga sa Mojagobedi kua GaMaupa.
- Thulano gare ga Molatelo le batswadi ba gagwe ka ge ba ganana le taba ya gagwe ya go hlala Mojagobedi.

Thulanogare

Thulano ya ka gare ke ge moanegwa a thulana le dikgopolo tša gagwe. O ba seemong seo a bago le dikgopolo tše pedi tšeo di thulanago.

- Mojagobedi o thulana le dikgopolo mabapi le maitshwaro a Molatelo o gopola go hlala Molatelo gore a e kaba ke eng seo se mo dirišago seo, efela ge a gopola ka morwa wa gagwe Matome, o phaela kgopolo yeo thoko, a kgotlelela.
- Molatelo o thulana le dikgopolo tša gagwe mabapi le go taba ya go botša monna wa gagwe ka bolwetši bja gagwe.
- Molatelo o ipotšiša dipotšišo tša gore Modimo o gona goba aowa, gona ke ka lebaka la eng a mo tlogetše a e ba le bolwetši bja kankere ya molomo wa popelo ka godimo ga bolwetši bja madi a magolo.
- Molatelo o thulana le dikgopolo mabapi le taba ya Ngaka Devendranth ya gore o swanetše go botša monna wa gagwe ka taba ya bolwetši bja gagwe bja kankere ya molomo wa popelo.

- Mojagobedi o lwa le dipelo ka taba yeo Mphapantšhi a mmoditšego yona ya gore “ge nkabe o tseba tšeo nna ke di tsebago ka Molatelo.” O ipotšiša gore e ka ba Mphapantšhi o tseba eng seo yena a sa se tsebego.
- Molatelo o lwa le dipelo mabapi le taba ya gore a botšiše Mojagobedi ka taba ya gore sefatanaga sa gagwe se bonwe Ga Maupa, ga mosadi wa go hloka monna.

Thumo

Molokoloko wo wa dithulano o godiša maatlakgogedi go mmadi gore a tšwele pele le go bala maikemišetšo e le go kwa gore Molatelo le Mojagobedi ba tla felela kae ka go se boledišane ka mathata a lapa la bona.

[25]

POTŠIŠO YA 9: KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**SETSOPOLWA SA C**

- 9.1
- Baoki
  - Dikhafothini
  - Ditšhwaana
  - Dithemometha
  - Dihlare le diphilisi.
(YE MEBEDI fela)
- (2)
- 9.2
- 9.2.1 Mphapantšhi ke mogwera/mošomimmogo wa Keletšo.
- 9.2.2 Molatelo ke mogwera/mošomimmogo wa Mphapantšhi.
- (2)
- 9.3 Keletšo o thulana le dikeletšo tša Mphapantšhi tša go hladiša Molatelo - Thulanontle.
- (2)
- 9.4
- Poledišano e tšweletša Keletšo e le motho wa go agiša ka ge a eletša Molatelo gore a hlomphe monna wa gagwe/Poledišano e tšweletša Mphapantšhi e le motho wa go se agiše ka ge a re Molatelo a hlale Mojagobedi.
  - Poledišano ya Molatelo, Mphaphantšhi le Keletšo e tšwetša pele tiragalo ya go boela mošomong ga bona ka morago ga matena.
  - Poledišano ya Molatelo, Mphaphantšhi le Keletšo e tšweletša moya wa kgakanego ka ge Molatelo a ile a se tsebe gore a tšee keletšo ya mang.
  - Poledišano e tšweletša thulanontle ya Mphapantšhi le Keletšo mabapi le go thubela Molatelo lapa.
(TŠE THARO fela)
- (3)
- 9.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Moya wa kgakanego
- Molatelo o kgakanegong ka lebaka la maele ao a a botšwago ke bagwera ba gagwe a go se elele felo gotee.
- (2)
- 9.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami
- Ke nyamišwa ke Molatelo ge a utela monna wa gagwe gore o na le bolwetši bja kankere ya molomo wa popelo/Ke nyamišwa ke Molatelo ge a bololla diphiri tša lapa la lagwe go bagwera ba gagwe.
- (2)

SETSOPOLWA SA D

- 9.7
- Molwantšhwa – Molatelo
  - Mohlohleletši – sephiri
- (2)

- 9.8
- Mphapantšhi o etela Mojagobedi ka sephiring ka maikemišetšo a go mo gokagoketša ka tša lerato.
  - Mojagobedi o ile a befelela Mphapantšhi gomme a mmušetša gae mantšiboeng a letšatši leo. (2)
- 9.9
- Diteng tša setsopolwa se di mabapi le Molatelo yo a lego magahlanong a ditsela ka lebaka la maele ao a a fiwago ke bagwera ba gagwe.
  - Se se godiša bothata pading ye ka ge Molatelo a ile a tšea maele a Mphapantšhi a gore a hlale Mojagobedi moo a ilego a se kwane le batswadi gomme a feleletša a thulwa ke sefatanaga. (2)
- 9.10
- Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.
Mohlala:
- Molatelo a ka kgaogana le Mojagobedi.
  - Maemo a a ka hlolela Molatelo kgatelelo ya monagano.
  - Segwera sa Mphapantšhi le Molatelo se ka fela. (3)
- 9.11
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Leina la padi ke 'Kgalagalo tša setu'.
- Diteng tša padi ye di mabapi le Molatelo yo a utelago monna wa gagwe (Mojagobedi) bolwetši.
  - Morago ga fao sephiri sa bolwetši se a utologa gomme setu sa fela. (3)
- [25]**

DINGWALOTŠHABA**POTŠIŠO YA 10: TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng****Mohlala wa karabo:****Molaetša wa dingwalotšhaba**

Molaetša ke thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi.

Molaetša wa nonwane ya Maropeng go a boelwa

Molaetša wa nonwane ye ke go eletša batho gore ba se be le megabaru ka ge e se na moputso.

- Mokgekolo Megokgo e be e le ngaka ya go alafa malwetši a go fapana.
- Bongaka bjo o bo hweditše ka go re a bolaye ngwana wa gagwe wa leitšibolo a laelwa ke Mamokebe, noga ya ka meetseng.
- Mamokebe o abetše Megokgo bohumi gomme a mo lemoša gore o ile go phela ka madi a bana ba gagwe.
- Megokgo a dumelelane le Mamokebe ka ge a be a nyaka bohumi.
- Bana ba gagwe ba rile go fela Megokgo a phela a nnoši.
- O ile a palelwa ke go alafa molwetši ka ge go be go tsomega moriri wa ngwana wa gagwe.
- Mamokebe a nyaka madi a motho gomme Megokgo a a hloka a swanelwa ke go ja yena.
- Megokgo a lla a kgopela Mamokebe go boela maropeng go mo nyakela ba bangwe.
- Mamokebe a gana go kwa a botša Megokgo gore o tla ya e le setopo.

Sereto**Molaetša wa sereto sa Maphungubwe**

- Ke lefase la bagale ba lefaufau
- Go lota setšo sa MaAfrika
- Go eletša batho ka tšhomišanommogo ya merafe
- Go lota tlhago
- Kgwebišano ya merafe
- Ke naga ya mokhora

Košana**Molaetša wa košana ya Basadi ba mo ke baloi**

- E tutuetša batho gore ge ba le moketeng ba hloke mona, ba tie mekgolokwane ba hlakelele monyadi le monyadiwa.
- E thabiša batho bao ba tlilego lenyalong.
- E kodutla basadi bao ba sa tiego mekgolokwane.

[25]

POTŠIŠO YA 11: TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadameng**SETSOPOLWA SA E**

- 11.1 E rile e le nonwane!
Keleketla! (1)
- 11.2 • Mpša - molwantšhwa
• Mmutla - molwantšhi (2)
- 11.3 • Mmutla le Mpša ke bagwera.
• Mpša le Mmutla ba be ba fepelana bana. (2)
- 11.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Poledišano ya Mmutla le Mpša e tšweletša maikutlo a Mpša a kwelobohloko ge a re 'o reng o nkgarola pelo mogwera.'
• Poledišano e tšweletša semelo sa bosehlogo bja motho ka boyena ge a re: 'wena Mpša, o a tseba gore motho o sehlogo bjang.'
• Poledišano ya Mpša le motho e sentše segwera sa Mpša le Mmutla. (3)
- 11.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Mmutla ke phoofolo ya go tshepega ka ge a be a kgona go šala le bana ba Mpša.
• Mmutla ke lefšega ka ge a be a bolela gore yena o phela a tšhaba.
• Mmutla o na le letsogo la go fa ka ge a be a fela a efa Mpša dijo. (3)
- 11.6 Kakanyotlhalošo
• E akanya ka moo Mmutla le Mpša di thomilego go ba manaba ka gona. (2)
- 11.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Motho o swanelwa ke go botegelela dikano tša gagwe.
• Mpša ga se nke ya botegelela segwera sa gagwe le Mmutla ka lebaka la motho. (2)

SETSOPOLWA SA F

- 11.8 ... **Phakakang**
... Gobetse
... **Phakakang**
Goba
Ga ...
Batho ...
Ga ... (1)
- 11.9 • Sereto se bopilwe ka methalotheto ye 20
• Methalotheto ke ye mekopana, ya magareng le o mo telele.
(E TEE fela) (1)
- 11.10 Karolometara ya 1: Ga re nene
Karolometara ya 2: Re moloko mong (2)
- 11.11 Ke seretotumišo
• Se tumiša Babinatau ba kgoro ya gaMaleka. (2)
- 11.12 Kelelathalo/Kgopolotšweledi/Entšampemente/Kgopolokeledi e dirišitšwe go tlemaganya dikgopolo tša ka fao ba gaMaleka ba tswalanago ka gona. (2)
- 11.13 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
• Sereti se thabišwa ke botšo, tswalano le mokgwa wa go phela wa kgoro ya ba gaMaleka. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 12: O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso****Mohlala wa karabo:****Thulaganyo**

Thulaganyo ke peakanyo ya tatelano ya ditiragalo kgato ka kgato ka gare ga papadi. Diponagalo tša thulaganyo ke tše di latelago: kalotaba, sethakgodi, kgolo ya bothata, sehloa le tharollo ya bothata.

Tshekatshekong ye go ya go lebelelwa kalotaba, sethakgodi, sehloa le tharollo ya bothata.

Thulaganyo ya 'O iphihletšeng?'**Kalotaba**

Ditiragalo tša sengwalo di thoma ka go tšweletša:

- Rebone (molwantšhwa)
- Mahunela (molwantšhi)
- Tikologo ke ya sebjalebja
- Lefelo la ditiragalo: mabenkelekgoparara
- Ditiragalo di mabapi le Rebone yo a phethagaditšego dithuto tša gagwe tša marematlou gomme a gopola go ya yunibesithi.
- Tswalano ya baanegwa: Mahunela ke tatagoRebone/Rebone ke morwedi wa Mahunela.

Sethakgodi

Mahunela o gana go iša Rebone yunibesithi.

Sehloa

- Go utswiwa ga dikgomo le go timela ga tšhelete ya Mahunela.
- Mahunela o tsenwa ke bolwetši.

Tharollo ya bothata

- Ngaka Thokgola, Benjamene le Sarinki ba a swarwa.
- Sarinki o utolla sephiri sa gore ke yena yo a bego a thuša Rebone ka tšhelete ya go lefela dithuto tša gagwe.

[25]

POTŠIŠO YA 13: O I PHIHLETŠENG? – LT Maphoso**SETSOPOLWA SA G**

- 13.1 O a kwa matšhila ... (1)
- 13.2
- Sekolo (2)
  - Tšhelete. (2)
- 13.3
- Di hlahla mmadi (*O a sepela*)/(*O kgwahlela lebatl*) (2)
  - Di tšweletša maikutlo (*O tla lwa ke pelo*)/(*Ka kholofelo*) (2)
- 13.4
- Mahunela ke motswadi wa go hloka maikarabelo ka ge a hlohleletša Rebone go inyakela lesogana mola Rebone e le ngwana wa go ba le maikarabelo ka ge a gana go nyalwa pele a fetša dithuto tša gagwe. (2)
- 13.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Moanegi o diriša ditšhupasefala go tšweletša ditiro, maikutlo le dimelo tša babapadi – (*Mahunela o tlabegile ge a bolela le Rebone*) (2)
- 13.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a pefelo
- Mahunela ga a bontšhe maikarabelo thutong ya ngwana wa gagwe. (2)

SETSOPOLWA SA H

- 13.7 Mminorathwana (1)
- 13.8 Shai ke moruti wa kereke ya boJemina. (1)
- 13.9 Benjamene o išitše tšhelete ya go nyala Sarinki go mmaneagwe Jemina. (1)
- 13.10 Thulanontle
- Jemina o thulana le Sarinki ka morago ga kutollo ya gore ke yena a bego a eja tšhelete ya Mahunela a bile a ratana le yena. (2)
- 13.11 Khwelelo ke ge Benjamene a araba mogala a tloga segodišamantšung mola tšwelelo e le ge Benjamene a bolela ka mogala le Rebone a batamela segodišamantšu. (2)
- 13.12
- Batheeletši ba tsebile gore Sarinki ke yena a bego a eja tšhelete ya Mahunela pele ga ge Rebone a ka tseba. (2)
  - Batheeletši ba tsebile ka lerato la Sarinki le Mahunela pele ga ge le ka utolloga.
  - Batheeletši ba a tseba gore dikgomo tša Mahunela di be di utswa ke Benjamene mola yena a be a sa tsebe
  - Batheeletši ba a tseba gore puku yeo Rebone a e hweditšego ka posong e rekilwe ke mang mola yena a be a sa tsebe (TŠE PEDI fela) (2)

- 13.13 Mahunela
- Ke mmapadi yo a sa golego ebile a sa fetošwe ke mabaka.
  - Mahunela e bile monna wa ngame le go hloka maikarabelo go tloga mathomong go fihla mafelelong. (3)
- 13.14 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Morero wa papadi ye ke gore 'phegelelo e tliša katlego'.
- Rebone o ba le mapheko leetong la gagwe ka ge tatagwe a sa nyake go mo thuša fela o ile a kgotlelela go tsena sekolo go fihla yunibesithi. (2)
- [25]

POTŠIŠO YA 14: NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu

Mohlala wa karabo:

Thulaganyo

Thulaganyo ke peakanyo ya tatelano ya ditiragalo kgato ka kgato ka gare ga papadi. Diponagalo tša thulaganyo ke tše di latelago: kalotaba, sethakgodi, kgolo ya bothata, sehloa le tharollo ya bothata.

Tshekatshekong ye go ya go lebelelwa kalotaba, sethakgodi, sehloa le tharollo ya bothata.

Thulaganyo ya '*Naga ga di etelane*'

Kalotaba

Ditiragalo tša sengwalo di thoma ka go tšweletša:

- Mphaka (molwantšhwa)
- Tokari, Mbari, Rola le Kala (balwantšhi)
- Tikologo ke ya sebjalebja
- Lefelo la ditiragalo: Takone
- Ditiragalo di mabapi le Mphaka yo a bego a falaletše nageng e šele ka lebaka la go se kgotsofatšwe ke pušo ya motse wa gabo wa Bonwatau.
- Tswalano ya baanegwa: Mphaka ke monna wa Hunadi

Sethakgodi

Polelonoši ya Mphaka mabapi le mabaka a gagwe a go mo tloša gae Bonwatau.

Sehloa

- Poso ya ka godimo ga yeo Mphaka a e swerego e hlomilwe gomme go thwe ngwana wa mobu yo a hlokago tsebo le boitemogelo a fiwe maemo ao.
- Seemo le sona se ngangegile mo yunibesithing.

Tharollo ya bothata

Mphaka o tšea sephetho sa go boela gae Bonwatau.

[25]

- 15.11
- Mphaka ga a tsebe gore ke ka lebaka la eng a sa hwetše phetolo mabapi le kgopelo ya gagwe ya bodulo Letsheng la Mogadisho.
  - Babadi ba tseba gore go se hwetše phetolo ga gagwe ke ka lebaka la gore ga a nyakege ka ge e le mofaladi.
- (2)
- 15.12 Hunadi
- Ke mmapadi yo a sa golego, le ge ba be ba tšama ba kopana le mathata a bofaladi ga se nke a tlogela go thekga monna wa gagwe.
- (2)
- 15.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Morero wa papadi ye ke gore 'legae la bomotho ga le na bosehlana'.
- Mphaka ge a tloga Bonwatau o ikanne gore a ka se sa boa ka ge a be a dumela gore o a tlaišwa.
  - Mphaka o kopana le mathata dinageng tšeo a falaletšego go tšona gomme mafelelong o ikhwetša a se na le kgetho, a swanela ke go boela gagabo.
- (3)

I251

POTŠIŠO YA 16: LEHUFA – P Mothupi**Mohlala wa karabo:****Thulaganyo**

Thulaganyo ke peakanyo ya tatelano ya ditiragalo kgato ka kgato ka gare ga papadi. Diponagalo tša thulaganyo ke tše di latelago: kalotaba, sethakgodì, kgolo ya bothata, sehloa le tharollo ya bothata.

Tshekatshekong ye go ya go lebelelwa kalotaba, sethakgodì, sehloa le tharollo ya bothata.

Thulaganyo ya 'Lehufa'**Kalotaba**

- Ditiragalo tša sengwalo di thoma ka go tšweletša:
  - Radithekisi (molwantšhwa)
  - Lerato (molwantšhi)
- Lefelo la ditiragalo: Boemapese bja Tafelkop ga Kgoši Matsepe.
- Ditiragalo di mabapi le Radithekisi yo a bego a hloriša mosadi wa gagwe Lerato ka lebaka la lehufa.
- Tikologo ke ya sebjalebja.
- Tswalano ya baanegwa: Radithekisi ke monna wa Lerato/Lerato ke mosadi wa Radithekisi

Sethakgodì

Ntlogeleng o hwetša dinomoro tša Lerato ka paking ya Ntshepe.

Sehloa

Go ithuntšha ga Radithekisi ka maikemišetšo a go ipolaya.

Tharollo ya bothata

- Ntshepe le Lerato ba a ratana ebile ba a nyalana.
- Radithekisi o kgopela tshwarelo go Ntshepe le Lerato gomme ba a mo swarela.

[25]

POTŠIŠO YA 17: LEHUFA – P Mothupi**SETSOPOLWA SA K**

- 17.1 ... ke rute mosadi yo go phela le batho (1)
- 17.2
- Dinomoro tša mogala
  - Mokotlana
  - Maphodisa
  - *Meneer.*
- (TŠE PEDI fela) (2)
- 17.3
- Di hlahla mmadi (*O ntšha dinomoro tša mogala ka mokotlaneng*)
  - Di tšweletša semelo – Ntlogeleng o bolela *ka mereba* (2)
- 17.4 Lerato ke motho wa go se tšewe ke maikutlo ka ge a sa ithogele ge Ntlogeleng a mo roga mola Ntlogeleng e le motho wa go tšewa ke maikutlo (O roga Lerato le ge a se na bohlatse bja taba yeo a mo rogelago yona ya gore dinomoro tša mogala di amana le marato). (2)
- 17.5 Moanegi o diriša ditšhupasefala go tšweletša ditiro, maikutlo le dimelo tša babapadi - Ntshepe o bolela le Lerato ka go makala. (2)
- 17.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami
- Ke nyamišwa ke maitshwaro a Ntlogeleng ge a latelela Lerato mošomong gomme a mo roga pele ga batho. (2)

SETSOPOLWA SA L

- 17.7 Motsiri ke mmago Lerato/Lerato ke morwedi wa Motsiri. (1)
- 17.8
- Go ithuntšha ga Radithekisi.
  - Go amogelwa ga Radithekisi bookelong. (2)
- 17.9
- Leeto la Ntshepe le Lerato ka sefatanaga.
  - Go thuntšhana ga boTsarane le Leepo le maphodisa. (2)
- 17.10 Thulanontle
- Lerato o thulana le Motsiri mabapi le go yo bona Radithekisi bookelong. (2)
- 17.11
- Ntlogeleng o hwetša dinomoro tša mogala ka paking ya Ntshepe gomme o gopola gore Ntshepe le Lerato ba a ratana.
  - Babadi ba tseba gore dinomoro tšela ke tša gore Ntshepe a leletše Lerato ge go na le seo a se nyakago ka lebenkeleng. (2)

- 17.12 Ntshepe
- Ke mmapadi yo a sa golego, le ge Radithekisi a ile a mo rapela manaba a go mmolaya ga se a ka a mo hloya. (2)
- 17.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Morero wa papadi ye ke gore 'lehufa ga le age motse'
- Radithekisi o na le lehufa go mosadi wa gagwe Lerato gomme seo se feleletša se thuba lapa la bona.
  - Ntlogeleng o hufagalela monna wa gagwe Ntshepe gore o ratana le Lerato gomme mafelelong o feleletša a ipolaile. (3)
- [25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
	5 - 6	4	3	2	1
DITENG Tlhalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišišo le kwešišo ya setšweletšwa. MEPUTSO YE 6	- Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa - Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakogedi tša go amana thwii le temana - Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalo le sereto	- Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa - Potšišo e arabilwe ka botlalo - Dikgopolo tšeo di filwego di a kwagala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago - Kwešišo ya sengwalo le sereto e bonetše	- Tlhalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa - Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa - Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše - Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto	- Tlhalošo ya sererwa ga e kgotsofatše - Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa - Ga go kwešišo ya sengwalo le sereto	- Ga go kwešišo ya sererwa - Karabo ga e sepelelane le sereto - Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalo le sereto
	4	3	2	1	0
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo. Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalo taodišo. MEPUTSO YE 4	- Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse - Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari - Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba le go hlohla mabjoko - Ga go na le phošwana e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga	- Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo - Kelelo ye botse ya dikgopolo - Polelo, segalo le setaele ke tša maleba	- Sebopego se a tšwelela - Taodišo ga e na kelelo ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo - Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba	- Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo - Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse - Diphošo tša polelo ke tše ntši - Segalo le setaele di fošagetše	- Sebopego ga se sa maleba - Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
DITENG Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišišo le kwešišo ya setšweletšwa.	- Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15 - Karabo ye botsebotse: 12–13 - Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa - Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana - Kwešišo ye botsebotse ya sengwalo le setšweletšwa	- Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa - Potšišo e arabilwe ka botlalo - Dikgopolo tšeo di filwego di a kwagala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago - Kwešišo ya sengwalo le setšweletšwa e a bonala	- Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwago ka botlalo - Bontši bja dintlha di amana le sererwa - Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše - Kwešišo ya motheo ya sengwalo le setšweletšwa	- Kwešišo ye nnyane ya sererwa - Ga go dintlha tšeo di hlalošwago ka botlalo - Dintlha tše nnyane di amana le sererwa - Tlhalošo e amana gannyane le sererwa - Kwešišo ye nnyane ya sengwalo le setšweletšwa	- Ga go kwešišo ya sererwa - Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu - Ditlhalošo ga di kgotsofatše - Morutwana ga a tsebe sengwalo goba setšweletšwa
	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo. Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo.	- Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse - Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu - Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari - Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba le go hlohla mabjoko	- Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo - Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo - Kelelo ye botse ya dikgopolo - Polelo, segalo le setaele ke tša maleba	- Sebopego se a tšwelela - Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi - Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba - Peakanyo ya ditemana ke ya maleba	- Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo - Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo - Diphošo tša polelo ke tše ntši - Segalo le setaele ga se tša maleba - Peakanyo ya ditemana e fošagetše	- Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse - Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo - Segalo le setaele di fošagetše kudu - Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu
MEPUTSO YE 15					
MEPUTSO YE 10					